

איך מאזנים בין אדם למכונה?

כלי בינה מלאכותית כבר משפיעים על איך שאנחנו לומדים, כותבים, חוקרים ופועלים. עם ההזדמנויות שכלים אלו מביאים מגיעות גם שאלות ואתגרים. בדיוק בשביל זה יצרנו את "מעבר לפרומפט" - סדרת יחידות למידה שיעזרו לכם להבין, להתנסות, ולבחור איך לשלב GenAI בלמידה ובעבודה.

יחידה זו תיקח כ־10 דקות, והיא בנויה ללמידה עצמאית – בקצב אישי, מהנייד או מהמחשב. בכל שלב תוכלו לבחור אם להתעמק, לתרגל, או להתקדם הלאה – תלוי במה שמעניין אתכם.

שקיפות חשובה לנו: חלק מהתכנים ביחידה זו נכתבו או נוצרו בסיוע כלים של בינה מלאכותית יוצרת.

זכרו: האחריות על כל תוצר אקדמי היא שלכם בלבד, גם אם נעזרתם בכלי AI. כמו כן, קיימת חובת דיווח על שימוש בכלים אלו בתהליך העבודה.

פרק 1 לפני שמתחילים

כולנו כבר מבינים - הבינה המלאכותית כבר כאן והיא רק הולכת ומשתכללת עם הזמן. אבל עם כל התשובות המהירות, הטקסטים המלוטשים והאפשרויות האינסופיות – עולה שאלה חשובה אחת: איך אנחנו שומרים על עצמנו בתוך כל זה? על הדרך הייחודית שלנו ללמוד, לחשוב וליצור?

יחידה זו מזמינה אתכם למסע קצר ומדויק של בחינה עצמית דרך שאלות על הגבול בין עזרה להחלפה, האחריות שלנו על התוצר ושקיפות. זו יחידה על בחירה, אחריות והיכולת לשמור על החשיבה העצמאית - גם כשהטכנולוגיה חכמה ונגישה.

זכרו: האחריות על כל תוצר אקדמי היא שלכם בלבד, גם אם נעזרתם בכלי AI. כמו כן, קיימת חובת דיווח על שימוש בכלים אלו בתהליך העבודה.

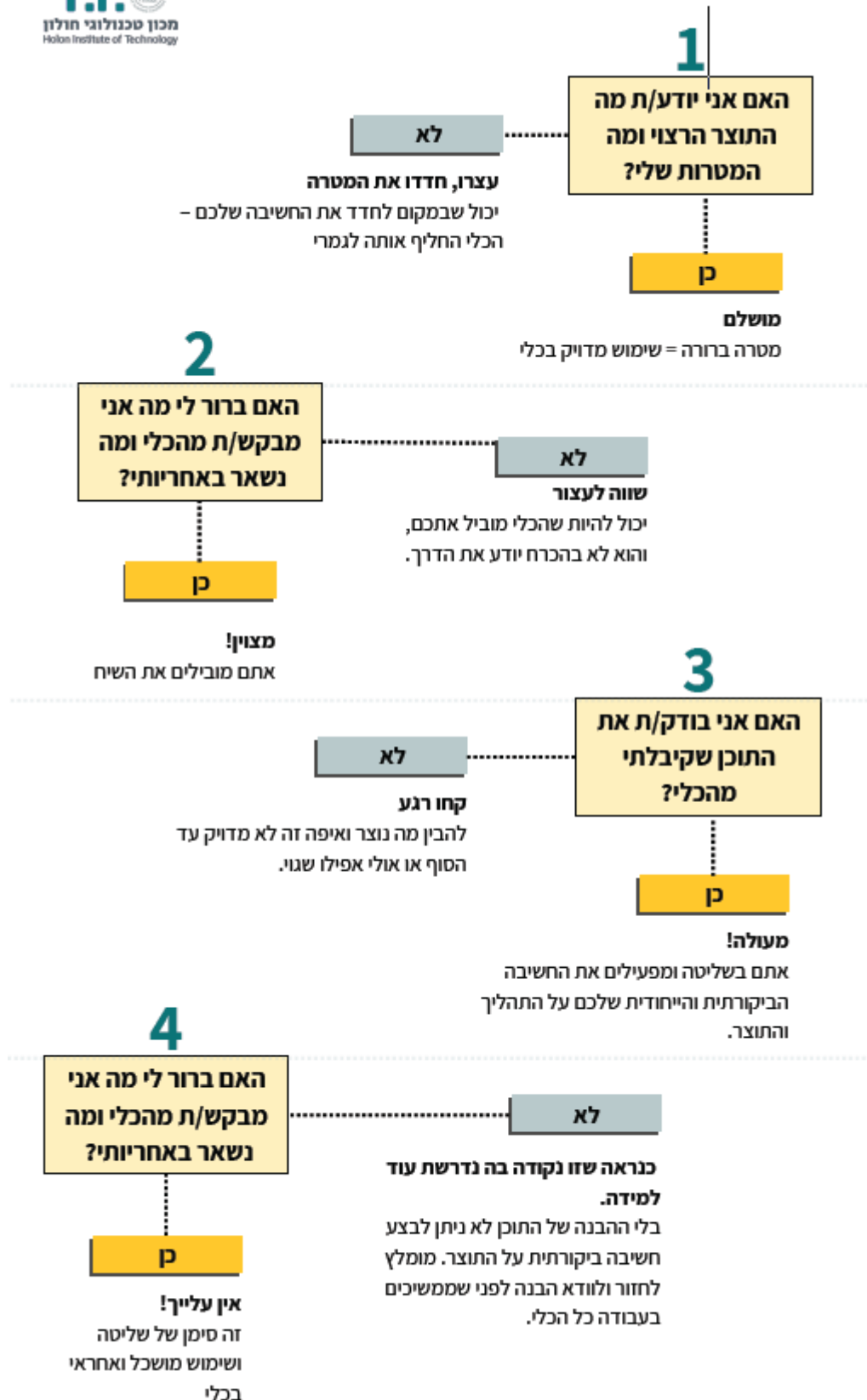
למידה מהנה!

צוות המרכז לקידום ההוראה, HIT

פרק 2 - מתי נכון להשתמש - ומתי עדיף לחשוב לבד?

אי פעם שאלתם את עצמכם: "האם כדאי להשתמש פה ב 'AI-הכלים החכמים זמינים, נוחים ולעיתים מפתים. בדיוק במציאות כזו חשוב שנעצור לרגע ונשאל את עצמנו: "האם הכלי הזה תומך בתהליך החשיבה שלי, או מחליף אותו?" שימוש חכם לא מתבסס רק על טכניקה, אלא על הבנה נכונה של מטרת השימוש והערך שהוא מספק לנו

חישובו על השימוש האחרון שביצעתם בטכנולוגיה ונסו לענות על השאלות הבאות:

תמיכה או החלפה?

כשאנחנו משלבים כלים מבוססי בינה מלאכותית בתהליכי הלמידה או העבודה שלנו, אנחנו ניצבים מול גבול דק בין עזרה והתייעלות לבין החלפה ואיבוד הייחודיות שלנו.

כשכלי מבוסס בינה מלאכותית תומך בתהליך - לדוגמה מציע ניסוח מעובד לרעיון ראשוני שיש לכם, עוזר לסדר מידע או מזכיר מה שכבר למדתם - הוא עוזר לכם לחשוב טוב יותר. אבל כשהכלי מחליף את החשיבה שלכם - לדוגמה מספק תשובה מלאה מבלי שתבינו אותה, כותב במקומכם בלי שתהיו מעורבים, או מחליף תהליך של חקירה ולמידה - הוא כבר עוקף אתכם.

השאלה החשובה שכדאי לשאול לפני כל שימוש היא: "מה אני מפסיד אם לא אעשה את זה בעצמי?" לפעמים התשובה היא "כלום" - זה פשוט יחסוך לי זמן", ולפעמים התשובה היא "אני מפסיד הזדמנות ללמוד או לפתח כישורים חשובים". פנו לכלים רק כשאתם מרוצים מהתשובה על השאלה הזו.

אם החלטתם שעכשיו זה נכון ופניתם לכלי, זה הזמן לעבור לפרק הבא שיעזור לכם לוודא את איכות התוצר שקיבלתם.

פרק 3 האם אני באמת עומד/ת מאחורי התוצאה?

אנחנו חיים בעידן שבו קל לקבל תשובה - וקשה לדעת אם היא נכונה, הוגנת או מתאימה. הטכנולוגיה חכמה, אבל יש דברים שהיא פשוט לא רואה - בסוף היא עדיין מכונה מבוססת מתמטיקה. לכן, חשוב לזהות את המקומות שבהם עשויות להיות שגיאות ולהבין איך עלינו לנהוג באחריות בשימוש בכלים מבוססי בינה מלאכותית.

חולשות עיקריות של כלים מבוססי בינה מלאכותית:

הפכו את הכרטיסיות כדי לגלות את ההסבר המלא על כל חולשה.

הזיות:

מידע לא מבוסס שהמכונה בטוחה שהוא נכון ולכן גורמת לו להישמע אמין.

הטיות:

הכללות מגדריות, תרבותיות או ערכיות שנובעות מהתוכן עליו אומן הכלי.

ביטחון מופרז:

תשובות שמוצגות כעובדה, גם כשאין להן בסיס.

חוסר רלוונטיות:

תשובות כלליות או סתמיות שלא עונות על השאלה.

תוכן מיושן:

הכלים לא תמיד מעודכנים או מחוברים לרשת האינטרנט.

הפרת זכויות יוצרים:

שימוש לא מודע בתכנים מוגנים ביצירת תמונות או ניסוח רעיונות.

אייכולת לשאת באחריות:

הכלי יוצר, אבל לא לוקח אחריות על התוצר.

כדי להתמודד עם החולשות של המכונה ולהצליח להשתמש בכלים בצורה אחראית, יצרנו רשימת שאלות שיעזרו לבדוק את התוצרים ולוודא שאתם באמת מוכנים לעמוד מאחוריהם:

מנועי יצירת תמונה או וידאו	מנועי שפה (LLM)
האם התוצר שיצרתי עלול להטעות אחרים?	האם התוכן שקיבלתי מהמכונה עשוי להכיל מידע שגוי או מטעה?
האם אני משתמש בתוצר בצורה הוגנת, מכבדת וחוקית?	האם בדקתי במקור מידע מהימן את נכונות התוכן?
האם התוצר מוכר לי מדי? אולי אני פוגע בזכויות יוצרים?	האם יש סימנים של ביטחון מופרז בתשובת הכלי?
מי הבעלים של התוצר שיצרתי? מותר לי לפרסם או להשתמש בו?	האם ציינתי בבירור שמדובר בתוצר של בינה מלאכותית?
האם יש בתוצר תוכן רגיש, בעייתי או פוגעני?	האם התוצר עלול להזיק למישהו אחר?
האם התוצר או הפרסום שלו עלול להזיק למישהו אחר?	האם השימוש הזה מועיל לי באמת, או פוגע בלמידה שלי?
האם ציינתי בבירור שמדובר בתוצר של בינה מלאכותית?	האם אני בוחר בדרך שמספרת את תהליך הלמידה, או עוקפת אותו?
האם אני מונע/ת מכוונה רעה? האם התוצר שלי יתרום לחברה?	האם אני מונע/ת מכוונה רעה? האם התוצר שלי יתרום לחברה?

זכרו – המכונה לא מבדילה בין טוב לרע, היא לא יודעת אם משהו פוגע, מבלבל או מטעה. אבל אתם כן, ולכן האחריות על כל תוצר תמיד נשארת אצלכם.

עכשיו שדיברנו על אחריות ואתם עומדים מאחורי התוצר שלכם, התקדמו לפרק הבא בו נדבר על עקרון נוסף שחשוב להתייחס אליו כשמשתמשים בכלים מבוססי בינה מלאכותית – עקרון השקיפות.

פרק 4 - עקרון השקיפות

כשאנחנו משתמשים בכלים מבוססי בינה מלאכותית שאלות חשובות שצריכות ללוות אותנו הן: "האם נכון לדווח על השימוש? למי? באיזה אופן?" אלו שאלות העוסקות בשקיפות של תהליכי העבודה שלנו.

שקיפות אינה רק צעד טכני - היא ביטוי לאמינות, לאתיקה, ולכבוד למי שצורך את התוצר שלכם. כשמדובר בעבודה אקדמית, הצגה מקצועית או יצירה שמיועדת לאחרים - הדיווח על שימוש ב-AI הוא חלק מהיושרה המקצועית שלכם.

למה חשוב לדווח על השימוש?

דיווח על שימוש בבינה מלאכותית הוא לא עניין טכני, אלא ביטוי לאחריות אישית. הוא מראה שאתם מבינים מה תרם הכלי - ומה נשאר שלכם, ובכך מחזקים את האמון בלמידה ובתהליך. שקיפות כזו לא רק שומרת על יושרה, אלא גם עוזרת לכם לעמוד מאחורי התוצר באופן מלא.

מתי בדיוק עלי לדווח?

אין לשאלה זו תשובה חד משמעית, אבל במקרה זה עדיף ללכת על בטוח - אם יש ספק אז כדאי לדווח. דוגמאות למקרים בהם רצוי לדווח:

- כשהשתמשם בכלי AI לכתיבת רעיון, ניסוח, תרגום או עיבוד מידע.
- כשהכלי היה חלק מתהליך החשיבה, גם אם ביצעתם אחר כך שינויים.
- כשמדובר בעבודה משותפת - ודאו שכל חברי הקבוצה יודעים אם ואיך נעשה שימוש.
- כשמדובר בעבודה אקדמית - עליכם לוודא מראש מול המרצה שאכן מותר להשתמש, ולאחר מכן עליכם לדווח על השימוש שביצעתם.

איך מתבצע הדיווח?

אין מודל אחיד ומוגדר. במקרה של עבודה אקדמית יש לפנות למרצה ולברר מולו את אופן הדיווח הנהוג בקורס זה. אם יש צורך ניתן להיעזר גם במסמך ההצהרה על שימוש בכלי בינה מלאכותית.

במקרים שאינם שימוש במסגרת אקדמית, נסו לשמור על הקווים המנחים הבאים:

- פשוט וגלוי: לדוגמה, "במסמך זה נעשה שימוש ב-ChatGPT ליצירת טיוטה ראשונית לרעיון המרכזי".
- ספציפי: ציינו את סוג השימוש - רעיונות, ניסוח, תרגום, עיצוב וכו'.
- מובחן: גבשו הבחנה בין תרומת הכלי לתרומתכם האישית.

פרק 5 - תכל'ס, שווה לנסות

עכשיו כשיש בידכם כלים לחשיבה ביקורתית ואתית על שימוש ב-GenAI הגיע הזמן לאתגר קצת את החשיבה ולבצע מיון מצבים.

הנחיות: לפניכם רשימת משפטים המציגים תיאור קצר של מצב אמיתי או מדומה. סווגו כל משפט לסוג השימוש המתואר בו: האם מדובר בשימוש אחראי או בשימוש שאינו אידיאלי?
נסו להפעיל שיקול דעת ולשאול את עצמכם מה קורה כאן באמת - האם זו דוגמה לשימוש שמעצים את הלמידה או עוקף אותה? האם יש כאן התנהלות אחראית או דווקא חוסר אחראיות? ביקשתי מהכלי לסכם מאמר וקראתי רק את הסיכום - שימוש לא אידיאלי או שימוש אחראי ואני עומד מאחורי?

1. הגשתי טקסט שה AI כתב מבלי לערוך
2. הכלי ניסח עבורי מייל, שלחתי מבלי לערוך
3. שיפרתי ניסוח בעזרת הכלי
4. בראיון עבודה הגשתי תוצר שהכנתי בסיוע AI מבלי לספר
5. הגשתי תמונה שיצרתי ב AI מבלי לבדוק אם היא כוללת תוכן מוגן בזכויות יוצרים
6. נתתי לכלי את כל דרישות העבודה וביקשתי שיכתוב אותה במקומי
7. נעזרתי ב AI כדי לשכתב ניסוח של פסקה שכתבתי, ושמרתי על המסר המקורי
8. הכנסתי לעבודה קבוצתית את התוכן שיצרתי ב AI בלי להגיד לשאר חברי הקבוצה.

מפתח תשובות:

- שימוש לא אידאלי: 1,2,4,5,6
- שימוש אחראי – אני עומד מאחוריו: 3,7

פרק 6 – סיכום

התחלנו את היחידה

בשאלה שיכולה להיראות פשוטה – "האם נכון לי להשתמש בכלי AI למשימה?" אבל בעצם מורכבת מהמון שיקולים. משם המשכנו והבנו את החשיבות של בדיקה ביקורתית של התוצרים והקפדה על עקרון השקיפות.

חשוב לנו שתזכרו שלא הכלי הוא במרכז – אלא אתם: הלמידה שלכם, השיקולים שלכם והיכולת שלכם להישאר מעורבים, מוסריים ומדויקים. כי גם כשהכלים משתנים – העקרונות נשארים. דיוק הערך המוסף המייחד אתכם בתהליך הוא האס בשרוול שייחד ויקפיץ את איכות העבודה שלכם.

לפני שנמשיך ליחידה הבאה, קחו רגע לחשוב: מה בתהליך העבודה גורם לכם להרגיש שהתוצר באמת שלכם – גם כש AI היה חלק ממנו?